

Ελευθερία του λόγου

Η επίθεση με μαχαίρι στον βρετανό συγγραφέα έστειλε ξανά τους «Σατανικούς στίχους» στην κορυφή των best sellers

ΖΩΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΦΟΒΟ

Η απόπειρα δολοφονίας εις βάρος του Σαλμάν Ρούσντι επαναφέρει στην επιφάνεια μια ιστορία θρησκευτικού μίσους και εκδίκησης που κρατά περισσότερο από τριάντα χρόνια

ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΒΙΔΟΥ

Στα ύψη βρέθηκαν πάλι οι πωλήσεις των «Σατανικών στίχων» μετά την πρόσφατη επίθεση που δέχθηκε ο συγγραφέας τους. Το πολυδιαβασμένο βιβλίο του Σαλμάν Ρούσντι επέστρεψε στην κορυφή των best sellers 34 χρόνια μετά την παρθενική κυκλοφορία του, με το νέο αναγνωστικό κοινό να ανακαλύπτει με τη σειρά του το λογοτεχνικό έργο που είχε κάνει πάντα όταν ήμασταν εμείς νέοι. Ο Ρούσντι θα μπορούσε να πανηγυρίζει για τη διαχρονική αξία του πονημάτος του αν όλο αυτό δεν ήταν αποτέλεσμα της απόπειρας δολοφονίας του από φανατικό ισλαμιστή κατά τη διάρκεια δημόσιας εκδήλωσης.

Τέλος καλό, όλα καλά, θα πείτε, αφού το θύμα ξεπέρασε τον κίνδυνο. Τέλος; Φυσικά και όχι! Ο κίνδυνος ελλοχεύει πάντα για τον ινδικής καταγωγής βρετανό συγγραφέα: Από το 1988, οπότε ο ανώτατος θρησκευτικός ηγέτης του Ιράν Αγιατολάχ Χομεϊνί, εξοργισμένος από τους «Σατανικούς στίχους» που είχαν μόλις κυκλοφορήσει, διέταξε με θρησκευτικό διάταγμα (φετβά) τη δολοφονία του (για ποσό που αυξανόταν διαρκώς και έφτασε τα τρία εκατομμύρια δολάρια), μέχρι σήμερα ο Ρούσντι ζει υπό καθεστώς φόβου. Και αν σε πρόσφατη συνέντευξή του δήλωνε πως από το 1998, οπότε το Ιράν ακύρωσε επισήμως τον δολοφονικό φετβά, ο κίνδυνος είχε στην πραγματικότητα περάσει, η πραγματικότητα τον διέψευσε. Θυμίζοντάς του πως θα ζήσει πιθανώς για πάντα κνηνημένος. Θυμίζοντάς σε όλους εμάς που έχουμε θαυμάσει τους ανά τον κόσμο Ρούσντι, τους θαρραλέους πνευματικούς ανθρώπους που τολμούν να βγουν μπροστά και να μιλήσουν για θέματα που θεωρούνται ταμπού, πως η υπεράσπιση της ελευθερίας (και του δικαιώματος να εκφράζονται ελεύθερα) έχει συχνά ακριβό τίμημα.

«Θα είσαι η επόμενη!»

Το αυτό επιβεβαιώνουν και οι απειλές που δέχθηκε μια άλλη πολυδιαβασμένη συγγραφέας, η Τζ. Κ. Ρόουλινγκ, όταν θυμωμένη με αυτό που συνέβη στον Ρούσντι εγκατέλειψε τον μαγεμένο και ασφαλή παραμυθόκοσμο του Χάρι Πότερ (του ήρωα στον οποίο οφείλει τη δημοφιλία της) και βγήκε μπροστά, στον επικίνδυνο κόσμο μας, για να καταδικάσει την επίθεση. «Μην ανησυχείς, θα είσαι η επόμενη» της έγραψε μεταξύ άλλων ένας χρήστης του Twitter. Την ίδια στιγμή ο Στίβεν Κινγκ μέσα από τον δικό του λογαριασμό στο Twitter απορούσε, πάντα άμεσος, πληθωρικός και αθυρόστομος: «Τι είδους μαλ...ας μαχαιρώνει έναν συγγραφέα; Γαμ...η!». Χρειάζεται απάντηση; Ένας εκπρόσωπος του είδους από το οποίο προέρχεται και ο δολοφόνος, το 1991, του Χιτόσι Ιγκαράσι, του ιάπωνά μεταφραστή των «Σατανικών στίχων». Από το οποίο προέρχονται και ο επίδοξο δολοφόνος του ιταλού μεταφραστή του βιβλίου Ετορε Καπριόλο και του νορβηγού εκδότη του Γουίλιαμ Νάιγκααρντ, οι οποίοι δέχθηκαν επιθέσεις το 1991 και το 1993 αντιστοίχως.

Διαδηλώσεις και δημόσιες πυρές

Η ιστορία ξεκινάει τον Σεπτέμβριο του 1988. Στα 41 του χρόνια ο Αχμάντ Σαλμάν Ρούσντι, τιμημένος με βραβείο Μπούκερ το 1981 για το μυθιστόρημα «Τα παι-

διά του μεσονυκτίου», εκδίδει το τέταρτο βιβλίο του: Στους «Σατανικούς στίχους» μιλάει για τον ξεριζωμό και τη μετανάστευση μέσα από τις περιπέτειες δύο Ινδών, ενός αστέρα του Μπόλιγουντ και ενός μετανάστη που ζει στην Αγγλία, οι οποίοι επιζούν αεροπορικού δυστυχήματος που προκαλείται ύστερα από αεροπειρατεία. Οι συμβολικές αναφορές στον Μωάμεθ, ο οποίος παρουσιάζεται ως άνθρωπος με αδυναμίες, θεωρούνται βλάσφημες από τους σκληροπυρηνικούς του Ισλάμ. Σε όλον τον κόσμο οργανώνονται δημόσιες συναθροίσεις κατά τη διάρκεια των οποίων καίγονται χιλιάδες αντίτυπα. Ο πρωθυπουργός της Ινδίας Ρατζίβ Γκάντι, σε μια προσπάθειά του να καθησυχάσει τα πνεύματα, απαγορεύει την κυκλοφορία του βιβλίου. Στο Πακιστάν οι διαδηλώσεις αφήνουν πίσω τους νεκρούς. Με το διαβόητο θρησκευτικό

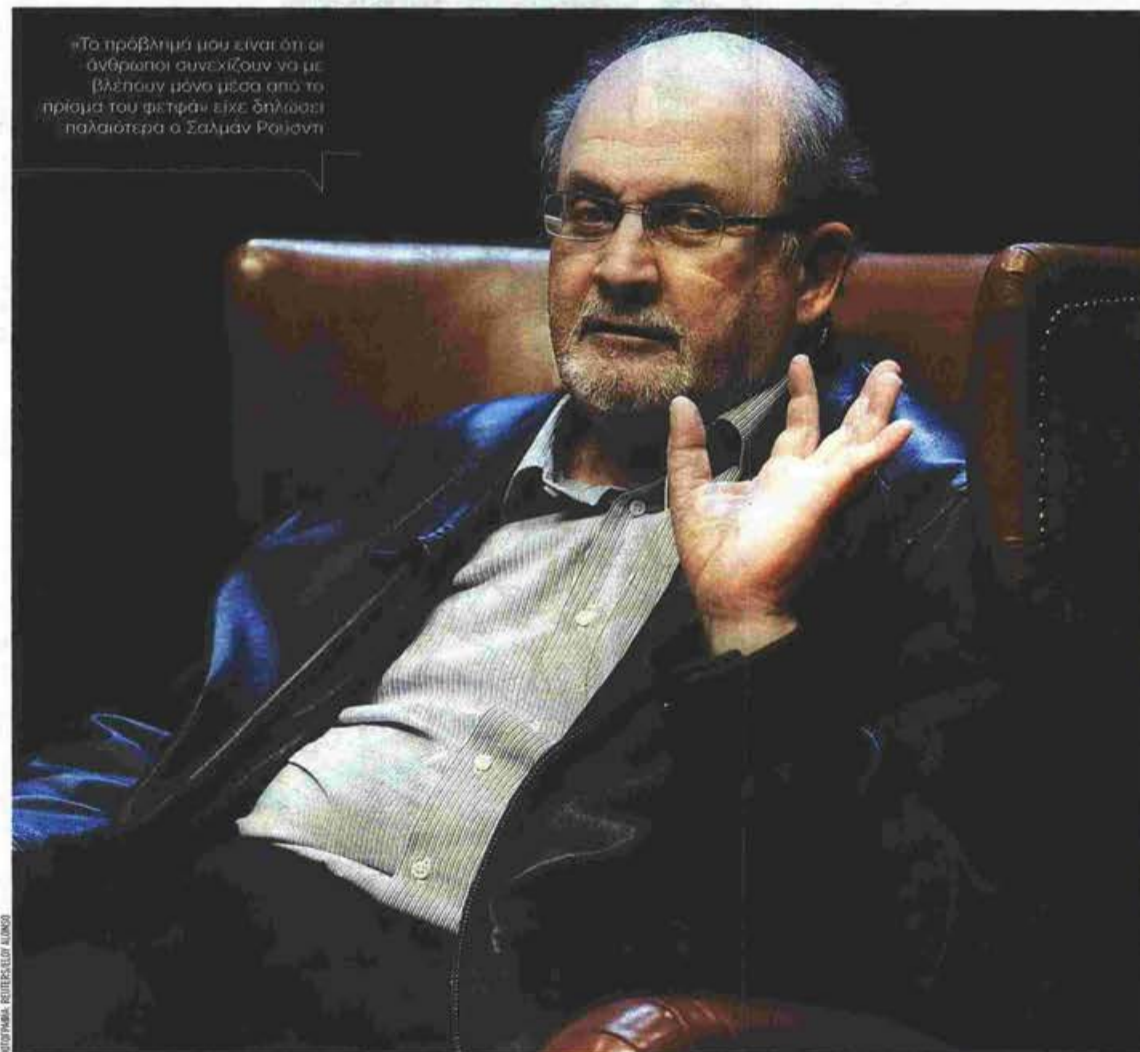
διάταγμα του ο Χομεϊνί ζητεί από «κάθε σωστό μουσουλμάνο» να δολοφονήσει τον συγγραφέα. Ο επικηρυγμένος Ρούσντι αρχίζει να ζει σαν φυγάς. Κρύβεται, αλλάζει διαρκώς κατοικία, κυκλοφορεί σπάνια, πάντα με τη συνοδεία σωματοφυλάκων. Μετά τον θάνατο του Χομεϊνί επιχειρεί να κατασιγάσει τα πνεύματα, μεταξύ άλλων με το δοκίμιο «Καλή πίστη» («In good faith»). Όμως κάποιοι εξακολουθούν να τον καταδιώκουν, και εκείνον και όποιον τον υποστηρίζει.

Για πάντα στόχος;

Το 1993 δεκάδες άνθρωποι σκοτώθηκαν στην Τουρκία όταν πυρπολήθηκε ξενοδοχείο μέσα στο οποίο βρισκόταν ο Αζίζ Νεσίν, ο τούρκος συγγραφέας και μεταφραστής του βιβλίου – το δραματικό γεγονός έμεινε γνωστό ως η «σφαγή της Σεβάστειας». Και αν το 1998 ο πρόεδρος

του Ιράν Μοχάμαντ Χαταμί δεσμεύτηκε πως η χώρα του δεν θα εφαρμόσει τον φετβά, μερικά χρόνια αργότερα ο πνευματικός ηγέτης της χώρας Αλί Χαμενεί υπενθύμισε πως ο Ρούσντι θεωρείται πάντα στόχος. Τα λεγόμενά του επιβεβαιώθηκαν και πριν από μερικές ημέρες, όταν ο 24χρονος Χαντί Ματάρ επιχειρήσε να τον δολοφονήσει. Ο Ρούσντι για άλλη μια φορά κινδύνευσε να πληρώσει με τη ζωή του το κόστος του να εκφράζεται, να γράφει χωρίς φόβο. Ή μάλλον προσπαθώντας να αφηγήσει τον φόβο διά του οποίου επιβάλλεται ο σύγχρονος σκοταδισμός. Ο πολυδιαβασμένος συγγραφέας, που παλαιότερα είχε δηλώσει με παράπονο «το πρόβλημά μου είναι ότι οι άνθρωποι συνεχίζουν να με βλέπουν μόνο από το πρίσμα του φετβά», επανήλθε στην επικαιρότητα.

Η περίπτωση του δίνει άφθονο υλικό για σκέψη. Ειδικά σήμερα που ο (κουραγμένος;) δυτικός πολιτισμός έρχεται (και διά της μετανάστευσης) σε όλο και πιο στενό εναγκαλισμό με το Ισλάμ, ακόμα και με εκείνη τη φανατική πλευρά που αμφισβητεί και καταδικάζει σημαντικά κεκτημένα της δυτικής ταυτότητας, όπως η ελευθερία της έκφρασης. Τη φανατική και μισαλλόδοξη πλευρά που πάντα θα εχθρεύεται και θα καταδιώκει όχι μόνο τον Ρούσντι, αλλά κάθε φιλελεύθερο πολίτη.

«Το πρόβλημά μου είναι ότι οι άνθρωποι συνεχίζουν να με βλέπουν μόνο μέσα από το πρίσμα του φετβά» είχε δηλώσει παλαιότερα ο Σαλμάν Ρούσντι

© STAMPA, PIRELLA GÖTTSCHE LOWE